

**GYERMEKBÁNTALMAZÁS FELISMERÉSE ÉS KEZELÉSE A  
GYERMEKVÉDELMI SZAKELLÁTÁSBAN**

**– Munkaanyag –**

Összeállította: Varga Bea  
Kristóf Pál

Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság  
2015.

## **Kedves Kollégák!**

Válogatásunk kiegészítő háttéranyagnak szánjuk azon képzőknek, akik a „Gyermekbántalmazás felismerése és kezelése a gyermekvédelmi szakellátásban” képzésen és tréningen vettek részt azzal a szándékkal, hogy tudásukat továbbadják a gyermekvédelemben dolgozó kollégáiknak a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság Intézményirányítási Főosztályának megbízása alapján.

Háttéranyagunk nem fedi le teljes egészében a képzésen elhangzottakat, így nem tartalmazza a tréningeken megfogalmazottakat, és nem tartalmazza a bántalmazás kezeléséhez szükséges intézménytípusokra szabható eljárásrendet sem.

Ugyanakkor segítséget kíván nyújtani a képzőknek abban, hogy ismereteik átadásához támpontot kapjanak, illetve az e témában felhasznált szakirodalom ismerete segíthet a képzéseik színvonalas megtartásához.

Célunk olyan speciális tudást biztosítani a gyermekekkel foglalkozó szakembereknek, amelyek segítik őket a gyermekbántalmazás felismerésében és kezelésében, valamint az ilyen eseteknek az illetékes szervek felé történő jelzésében

A gyermekvédelmi szakellátásba kerülő gyermekek között, tapasztalataink szerint, jelentős számban élnek bántalmazott gyermekek.

A bántalmazás felismerése a szakemberek részéről széles körű ismereteket követel. Nemcsak a rizikótényezők, tünetek ismerete, beazonosítása területén, hanem olyan képességekkel kell rendelkezniük, ami lehetővé teszi az áldozattal, gondviselővel való bizalmi kapcsolat kialakítását. A változatos kommunikációs technikákkal, pszichológiai, pedagógiai módszerekkel, a társszakmákkal való együttműködés kialakításával, a pontos jogszabály ismeretekkel rendelkező szakember hatékonyan képes az abúzus felismerésére, megelőzésére, a megszüntetésben való aktív részvételre.

A gyermek védelme és a gyermeki jogok hazai védelme szempontjából meghatározó jelentősége van Magyarországnak Alaptörvénynek. Az Alaptörvény XVI. cikkének (1) bekezdése szerint „Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.” Továbbá az Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdése kimondja, hogy „Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket.” Ennek megfelelően elsősorban a gyermek szülei, családja, azt követően az állam és végül a társadalom köteles biztosítani a gyermek fejlődéséhez szükséges feltételeket, melyek a felnőtté válásához szükségesek.

A magyar Alkotmánybíróság megfogalmazásában a gyermek védelme és a róla való gondoskodás azonban nemcsak a család alkotmányos kötelessége, hanem az államé, a társadalomé is: ha a gyermeknek nincs, vagy a szülői kötelességeket nem teljesítő szülője van, akkor helyettük az államnak kell helytállania. A világon és Magyarországon is nagyon sok gyermek él gyermekvédelmi szakellátásban. Ezeknek a státuszukból adódóan traumatizált, különösen kiszolgáltatott gyermekeknek nagyfokú védelemre, jól képzett és motivált szakemberek segítségére, nyitott és befogadó, védelmező és érték közvetítő környezetre van szükségük.

„Megállapítható, hogy a gyermekek bántalmazása, különösen a sérelmükre elkövetett szexuális erőszak rendkívül nehezen tetten érhető jelenség. A vizsgált gyermekotthonok mindegyike arról számolt be, hogy nem rendelkeznek egységes szakmai protokollal a bántalmazás felismerésére, sem módszertani útmutatóval a probléma kezelésére. Ugyanakkor hasznos lenne az e tárgyú képzések, továbbképzések biztosításán túl, minél szélesebb körben megismertetni a szakellátásban dolgozókat a már elérhető gyermekbántalmazással kapcsolatos módszertani útmutatókkal, honlapokkal, kutatásokkal.”- írja az Állampolgári Jogok Országgyűlési Biztosának AJB-2031/2011. számú vizsgálata.

Jelen kiadványunk célja, hogy segítséget nyújtson a gyermekvédelmi gondoskodásba került gyermekekkel kapcsolatba kerülő minden felnőttnek (nem csak kifejezetten gyermekvédelmi szakembereknek), hogy megalapozott, releváns

információk és ismeretek birtokában megfelelő lépéseket tudjanak tenni a gyermekbántalmazás megelőzése és a gyermekek védelmének érdekében.

A Gyermekvédelmi Törvény értelmében minden felnőtt - a gyermekotthoni portástól, a hétvégéken a szabadidős programok szervezésében résztvevő önkénteseken át a teljes felelősségi körrel felruházott intézményvezetőig, és a szülői felügyeleti jogot gyakorló gyermekvédelmi gyámig mindenki - felelős a gyermekek jóllétéért, biztonságáért.

## **Tartalom**

### **1. A bántalmazás definíciója**

- A WHO definíciója
- A bántalmazás típusa szerint
- Fizikai bántalmazás
- A fizikai bántalmazás megjelenési formái
- Érzelmi, lelki bántalmazás
- Az érzelmi bántalmazás megjelenési formái
- Szexuális bántalmazás
- A szexuális bántalmazásra utaló jelek a gyermek viselkedésében
- A gyermekbántalmazás különleges esetei
- A gyermek veszélyeztetése
- Elhanyagolás

### **2. Eljárásrend a gyermekvédelmi szakellátásban előforduló bántalmazások észlelésekor**

- A jelzés írásba foglalása

### **3. A bántalmazott gyermek befogadása**

- Áldozatsegítés
- Krízisállapot
- Az áldozatsegítés folyamata

### **4. Közösségi krízishelyzetek, konfliktusok kezelése**

### **5. A szexuális és nemi alapú erőszak, gyermekekkel szembeni szexuális visszaélések, a családon belüli erőszak és háttértényezői**

- A szexuális és nemi alapú erőszak
- A gyermekekkel szembeni szexuális visszaélések

### **6. Az áldozattá válás kockázati tényezői és következményei gyermekeknél**

- A következmények mértékét befolyásoló tényezők
- A tipikus áldozatok

## **7. Kortársbántalmazás**

- A cyberbullying
- A cyberbullying formái
- Az internet előnyei a bántalmazók számára
- Kezdeményezések, lehetőségek a cyberbullying kezelésére

## **8. Amit minden gyermeknek tudnia kell**

- Felvilágosítás szükségessége
- Jó érintés – Rossz érintés
- Jó titok – rossz titok
- Felelősség

## **9. Rossz beidegződések**

## **10. Segítséget, kérhet**

## **11. Jogszabályok**

## Felhasznált Irodalom

- *BÁN Bántalmazottak részére nyújtott szolgáltatások*  
Készítette: Gyurkó Szilvia, Mózes Ernőné, Németh Margit, Papp Krisztina/
- *MÓDSZERTANI ÚTMUTATÓ*  
*A gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszüntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan*
- *MÓDSZERTANI SEGÉDLET a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekekkel szembeni szexuális visszaélések eseteire - Felismerés és Jelzés*  
Összeállította: Kovács Szilvia
- *A gyermekek bántalmazásának felismerésére és megszüntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan /Munkaanyag/*
- *Pedagógusok felkészítése az erőszakos bűncselekmények (iskolai erőszak, családon belüli erőszak, szexuális bántalmazás, internetes on-line abúzus) gyermekáldozatainak támogatására*  
Készítette: Németh Margit, dr. Virág György
- *KÉZIKÖNYV az ESZTER Közhasznú Alapítvány „Személyes gondoskodást végzők kompetenciafejlesztése az erőszakcselekmények következtében traumatizált személyek és környezetük ellátásához” elnevezésű továbbképzéséhez*  
Készítette: Dr. Virág György, Németh Margit
- *<http://bulisbiztonsag.hu/iskolan-beluli-eroszak>*

## 1. A bántalmazás definíciója

A WHO definíciója:

„**A gyermek bántalmazása** és elhanyagolása (rossz bánásmód) magában foglalja a fizikai és/vagy érzelmi rossz bánásmód, a szexuális visszaélés, az elhanyagolás vagy a hanyag bánásmód, a kereskedelmi vagy egyéb kizsákmányolás minden formáját, mely a gyermek egészségének, túlélésének, fejlődésének vagy méltóságának tényleges vagy potenciális sérelmét eredményezi egy olyan kapcsolat keretében, amely a felelősségen, bizalmon vagy hatalmon alapul.”

A magyar jogrendszerben nincs pontos meghatározás arra vonatkozóan, milyen eset minősül gyermekbántalmazásnak, elhanyagolásnak, a szakemberek között is vita van e tekintetben.

A rossz bánásmód lehet fizikai, érzelmi, szexuális és egyéb jellegű, és megvalósulhat aktív(cselekvő) és passzív(elhanyagoló) magatartással, a gyermeket rossz bánásmód érheti családon belül, illetve családon kívül.

Elhanyagolás: minden olyan mulasztás vagy baj okozása (akár szándékos, akár tudatlanságból, óvatlanságból, nemtörődömségből ered), amely jelentősen árt a gyermek egészségének, vagy lassítja, akadályozza szomatikus, mentális és érzelmi fejlődését. Az elhanyagolás lehet érzelmi (pl.: az érzelmi biztonság, az állandóság, a szeretetkapcsolat hiánya), fizikai (pl.: az alapvető fizikai szükségletek, higiénés feltételek, a felügyelet hiánya), oktatási, nevelési elhanyagolás (pl.: az iskolalátogatási kötelezettség elhanyagolása, iskolai feladatok, teljesítmény-problémák figyelmen kívül hagyása).

Gyermekbántalmazás: ha valaki testi-lelki sérülést, fájdalmat okoz egy gyermeknek, vagy ha a gyermek sérelmére elkövetett cselekményt – noha tud róla, vagy szemtanúja – nem akadályozza meg, illetve nem jelzi.

Bántalmazás bármely olyan magatartás, amely fizikai, lelki vagy szexuális sérelmet okoz, vagy annak veszélyével jár. Bántalmazásnak számít minden olyan korlátozó intézkedés, amelyet büntetésként alkalmaznak, továbbá kínzást, kegyetlen, megalázó bánásmódot jelent.

A bántalmazás típusait külön-külön is áttekintjük.



## **Fizikai bántalmazás**

Fizikai bántalmazás az a szándékos cselekedet, vagy gondatlanság (így különösen ütés, rázás, mérgezés, égés, fulladás, közlekedési baleset stb.), amely a gyerek fizikai sérüléséhez, halálához vezet, vagy vezethet.

A fizikai bántalmazás megjelenési formái:

- A gyermek rázásának, dobálásának, rángatásának, ütésének és pofozásának nyomai, megmagyarázhatatlan eredetű sérülések látható nyomai (nyilvánvalóan nem baleseti).
- Fojtogatás jelei. Véraláfutás, seb, különösen a szájon és a nemi szerveken, ellátatlan sebek. Hajtépés, zúzódás, égés, törések nyomai (koponya, borda, orr, combcsont).
- Többszörös, különböző időben keletkezett, a gyógyulás különböző stádiumait mutató zúzódások a gyereken. Vérömleny, karmolás nyomok.
- Ellentmondásos történet a sérülésről, a gyermek (szinte szó szerint) ismétli a szülő, vagy társa történetét a sérülésről.

A fizikai bántalmazás gyanújelei:

- a bántalmazás látható jelei, fojtogatás, verés nyomai;
- szájüregi sérülések keresése, mely felveti szexuális abúzus gyanúját is;
- radiológiai eltérések keresése orvosi vizsgálat során (többszörös bordatörés, szegycsont haránt irányú törése, csont-porc határ szétválása, kulcscsont-, lapocka-, gerinctörés, különböző idejű törések, izolált spiráltörés a combcsonton, kiterjedt csontkörüli reakció);
- nem baleseti jellegű sérülések, égés, forrázás nyomai (pl.: szimmetrikus forrázás, nyomok mindkét farpofán, alsó végtagon);
- az előzményben korábbi sérülések, többszörös, a gyógyulás különböző stádiumait, mutató zúzódások, vérömleny, karmolás;
- 1 év alatti gyermek csonttörése;
- spirális végtagtörés;
- többszörös törések egyidejű jelenléte, ide tartozik a megragadás következtében létrejövő sorozatos bordatörés;
- gyógyulás különböző fázisában lévő csonttörések;

- nem a megszokott helyeken látható a zúzódás (térd, tenyér, könyök, homlok), hanem pl. tarkó, törzs, fül, hajas fejbőr;
- ellentmondásos történet a sérülésről (más története van a sérülésről a gyermeknek, mint a szülőnek, vagy a gyerek másként meséli a sérülés körülményeit a különböző találkozásokkor)
- a gyermek szinte szó szerint ismétli a szülő történetét a sérülésről;
- nem baleseti jellegű mérgezés.

### **Érzelmi, lelki bántalmazás**

Érzelmi, lelki bántalmazás azt a rendszeres, hosszú időn át tartó érzelmi rossz bánásmódot jelenti, amely súlyos, és tartósan káros hatással van a gyermek érzelmi fejlődésére. Ez magában foglalhatja annak közvetítését a gyermek felé, hogy értéktelen, el nem fogadott, nem kívánt és nem szeretett. Jelenthet az életkornak, vagy a fejlettségnek nem megfelelő elvárások támasztását a gyermekkel szemben (pl. a szobatisztaság idő előtti erőltetése, a képességekhez nem igazodó iskolai követelmények). Ide tartozik a gyermekekben állandó félelemérzet, vagy szorongás keltése, megszégyenítés, állandó kritizálás, az érzelmi zsarolás, a gyermek kihasználása. Az érzelmi bántalmazás súlyos formája az olyan élethelyzet, amelyben a gyermek szem- és fültanúja más bántalmazásának. Az érzelmi bántalmazás mindezen komponenseket magában foglalhatja, de egymagában is jelentkezhet.

Az érzelmi bántalmazás megjelenési formái:

- Állandó durva szidalmazás, kiabálás, ijesztgetés.
- Indokolatlan és súlyos büntetés a társak között is.
- Kritizálás, terrorizálás. Szóbeli megalázás, megszégyenítés, rendszeres lealacsonyítása a másoknak, csúfolás.
- A gyermek élelemtől, gondozástól, alvási lehetőségtől, játéktól, szeretettől való tudatos megfosztása.
- Gyermek koldulása, vagy arra kényszerítése.

### **Az érzelmi bántalmazás gyanújelei:**

- iskolai teljesítmény romlása,
- izoláció, befelé fordulás,
- agresszivitás,

- depressziós tünetek,
- deviáns magatartás, csavargás, elszökés,
- drogozás, alkoholizálás
- önagresszió, öngyilkossági kísérlet.

### **Szexuális bántalmazás**

Szexuális bántalmazás a gyermek bevonását jelenti olyan szexuális aktivitásba, amelyet a gyermek nem képes megérteni, felfogni, amelyhez nem tudhatja az érdemi beleegyezését adni, vagy amelyre a gyerek koránál, fejlettségi állapotánál fogva nem érett, továbbá amelyet tilt az adott társadalom/közösség jog- és szokásrendje, illetve az adott környezetben elfogadott tabuk. A szexuális visszaélés létrejöhet felnőtt és gyermek, vagy olyan korú gyermek és gyermek között, ahol a kapcsolat a kor és fejlettség okán, a kapcsolat felelősségén, bizalmon vagy hatalmi helyzeten alapszik, és a tevékenység e személy szükségleteinek kielégítését, vagy megelégedettségét szolgálja. A gyermekeket ér szexuális bántalmazás megjelenési formái:

- egy gyermek kényszerítése, vagy késztetése bármilyen törvénytelen szexuális aktivitásra,
- a gyermek kizsákmányolása gyermek prostitúció, vagy más jogellenes szexuális aktivitás formájában,
- a gyermek felhasználása és kizsákmányolása pornográf anyagok, vagy előadások, megnyilvánulások formájában.

Összefoglalva gyermeket ért szexuális bántalmazásnak tekintünk minden olyan magatartásformát, mely a felnőtt szexuális örömszerzését hivatott szolgálni. Lehet fizikai (pl. ölelkezés, dédelgetés, orális szex, behatolás stb.) vagy verbális (pl. viccek, történetek, képek stb.).

A fenti felsorolás nem tartalmaz minden megjelenési formát, mivel a szexuális tevékenységnek önmagában is számtalan megjelenési formája van.

A szexuális bántalmazásra utaló jelek a gyermek viselkedésében:

- A gyermek szokatlanul félénk, riadt, túlérzékeny a környezeti hatásokkal szemben.
- Bizalmatlan, különösen a közel állókkal szemben, fél a szülőtől.

- Különös félelem bizonyos személyektől, vagy bizonyos típusú emberektől, pl.: férfiak, katonák.
- Alvászavarok, evészavarok, regresszív viselkedés (alacsonyabb életkornak megfelelő viselkedéshez való visszatérés, pl. ujjszopás, ágybavizelés stb.).
- Kivonulás, mindenén kívül maradás, elutasítás.
- Koraérett magatartás, droghasználat, depresszió, bűntudat, szégyenérzet.
- Váratlanul bekövetkező változások a viselkedésben, öngyilkossági készletés, kísérlet.
- Gyenge kapcsolat a kortársakkal, barátokkal, kapcsolatépítési képtelenség.
- Koncentrációs, tanulási nehézségek, iskolai teljesítmény hirtelen hanyatlása, váratlanul gyenge teljesítmény.

## **A gyermekbántalmazás különleges esetei**

**Méhmagzatot károsító magatartás**, amikor a várandós anya – az erről való felvilágosítás ellenére – életmódjával magzata egészségét veszélyezteti, így elsősorban a terhesség alatti drog és alkoholfogyasztás, a mértéktelen dohányzás, a prostitúció tartozhat ide. A várandós bántalmazása, a nem gondozott, titkolt terhesség is árthat a méhmagzatnak.

Ebbe a csoportba sorolandó az **újszülött megölése**, amikor az anya (általában titkolt terhességet követően) közvetlenül a szülés után, illetve néhány órán belül az újszülött halálát okozza tevőlegesen vagy magára hagyással.

Különleges ellátást és kezelést igényel, ha **gyermek bántalmaz gyermek**. Ezekben az esetekben egy gyermeket egy másik gyermek, vagy gyermekek csoportja a konfliktusok szokásos kezelésén túl – ismételten – fizikailag, lelkileg bántalmaz, vagy szexuálisan molesztál.

**Rendszer abúzusról** beszélünk, ha a gyermekek védelmét szolgáló tevékenység, vagy rendszer nem létezik, vagy diszfunkcionálisan működik, ezzel hozzájárul a bántalmazás, elhanyagolás megelőzésének elmulasztásához, késedelmes elhárításához, vagy be nem avatkozásával a folyamatos károsodáshoz.

Ebbe a körbe tartozik a gyermek tájékoztatásához és véleménynyilvánításhoz fűződő jogainak figyelmen kívül hagyása, vagy megtagadása, a szülőktől való indokolatlan elválasztás

A különböző bántalmazás típusok gyanújeleit az alábbi táblázatban foglaltuk össze.

<b><u>A gyermeknél észlelhető általános viselkedési gyanújelek:</u></b>	<b><u>Fizikai bántalmazásra utaló testi gyanújelek/jelek a gyermeknél:</u></b>	<b><u>Fizikai/érzelmi bántalmazás viselkedésbeli/ pszichés gyanújelei a gyermeknél:</u></b>	<b><u>A szexuális bántalmazás jelei/gyanújelei</u></b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>- kifejezéstelen arc, üres tekintet, szemkontaktus hiánya,</li> <li>- autóagresszivitás pl. hajtépés,</li> <li>- megretten váratlan érintéskor, simogatáskor elrántja a fejét, fél a fizikai érintéstől,</li> <li>- feltűnően készsleges, túlságosan aláztatos, engedékeny viselkedés,</li> <li>- túlságosan éber, vibráló, válogatás nélkül figyelmet követelő,</li> <li>- szokatlanul félnék, riadt, túlérzékeny,</li> <li>- bizalmatlan, különösen a közel állókkal szemben, fél a szülőktől,</li> <li>- félelem bizonyos személyektől, vagy bizonyos típusú emberektől (pl.: férfiak, katonák),</li> <li>- alvászavarok, evészavarok,</li> <li>- regresszív viselkedés,</li> <li>- regulációs zavarok,</li> <li>- enuresis, encopresis,</li> <li>- pszichoszomatikus tünetek,</li> <li>- gyermekközösségben kapcsolatteremtési</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- a bántalmazás látható jelei, foltogatás, verés nyomai,</li> <li>- szájüregi sérülések keresése, mely felveti szexuális abúzus gyanúját is</li> <li>- radiológiai eltérések keresése orvosi vizsgálat során (többszörös bordatörés, szegycsont haránt irányú törése, csont-porc határ szétválása, kulcscsont-, lapocka-, gerinctörés, különböző idejű törések, izolált spiráltörés a combcsonton, kiterjedt csontkörüli reakció)</li> <li>- nem baleseti jellegű sérülések, égés, forrázás nyomai (pl.: szimmetrikus forrázás nyomok mindkét farpofán, alsó végtagon),</li> <li>- az előzményben korábbi sérülések, többszörös, a gyógyulás különböző stádiumait mutató zúzódások, vérömleny, karmolás,</li> <li>- 1 év alatti gyermek csonttörése</li> <li>- spirális végtagtörés,</li> <li>- többszörös törések egyidejű jelenléte, ide tartozik a megragadás következtében létrejövő sorozatos bordatörés,</li> <li>- gyógyulás különböző fázisában lévő csonttörések,</li> <li>- nem a megszokott helyeken látható a zúzódás (térd, tenyér, könyök, homlok), hanem pl. tarkó, törzs, fül, hajás fejbőr</li> <li>- ellentmondásos történet a sérülésről (más története van a sérülésről a gyermeknek,</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- iskolai teljesítmény romlása,</li> <li>- izoláció, befelé fordulás,</li> <li>- agresszivitás,</li> <li>- depressziós tünetek,</li> <li>- deviáns magatartás, csavargás, elszökés,</li> <li>- drogozás, alkoholizálás</li> <li>- önagresszió, öngyilkossági kísérlet</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- a gyermek korához nem illő szexualizált viselkedés, szóhasználat,</li> <li>- nemi aktus eljátszása,</li> <li>- fokozott, az életkornak nem megfelelő érdeklődés a szexualitás iránt,</li> <li>- alhasi fájdalom,</li> <li>- a végbél és a nemi szervek fájdalma, váladékozása, viszketése,</li> <li>- fájdalmas vizelés, makacs húgyúti fertőzések.</li> <li>Specifikus jelek:</li> <li>- a végbél sérülése, váladékozása, széklettartási zavarok,</li> <li>- a genitália makacs gyulladása, sérülése, a hymen sérülése,</li> <li>- a kiskorú terhessége,</li> <li>- a kiskorú nemi betegsége</li> <li>- szájüregben észlelt sérülések</li> </ul>

problémák, passzivitás, izolálódás vagy agresszivitás, - megváltozott gyermeki magatartás, beállítódás (pl.: extrovertáltból introvertálttá válik).	mint a szülőnek, vagy a gyerek másként meséli a sérülés körülményeit a különböző találkozáskor) - a gyermek szinte szó szerint ismétli a szülő történetét a sérülésről, - nem baleseti jellegű mérgezés.		esetén is gondolni kell szexuális abúzusra.
--	---	--	--

**A veszélyeztetettség és az elhanyagolás bizonyos esetei a bántalmazás speciális eseteinek is tekinthetőek, így szükségesnek találjuk ezen definíciók ismertetését is.**

### **A gyermek veszélyeztetése**

A gyermek alapvető fizikai és/vagy lelki szükségleteinek tartós elhanyagolása és/vagy a gyermek bántalmazása.

Veszélyeztetettség: olyan – magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult – állapot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja, vagy akadályozza.

### **Elhanyagolás**

Elhanyagolást jelent, ha a szülő vagy a gondviselő rendszeresen elmulasztja a gyermek alapvető szükségleteinek kielégítését, védelmét, felügyeletét, amely súlyos ártalmat okoz, vagy ennek veszélyével fenyeget bármelyik területen: egészség, oktatás, érzelmi fejlődés, táplálkozás, lakhatás és biztonságos körülmények, amely veszélyt jelent, vagy nagy valószínűséggel jelenthet a gyermek egészségi állapotára, mentális, lelki és spirituális, erkölcsi és szociális fejlődésére. Minden olyan mulasztás vagy baj okozása, amely jelentősen árt a gyermek egészségének vagy lassítja, akadályozza szomatikus, mentális és érzelmi fejlődését.

- *Érzelmi elhanyagolást* jelent az érzelmi biztonság, az állandóság, a szeretetkapcsolat hiánya, a gyermek érzelmi kötődésének durva mellőzése, elutasítása, a gyermek jelenlétében történő erőszakos, durva, támadó magatartás más családtaggal szemben.

- *Fizikai elhanyagolást* jelent az alapvető fizikai szükségletek, higiénés feltételek hiánya, a felügyelet hiánya, a gyermek védelmének elmulasztása olyan esetekben, amikor veszélynek van kitéve. Ide sorolható az orvosi ellátás késleltetése, az orvosi utasítások be nem tartása, a védőoltások beadatásának indokolatlan elmulasztása, késleltetése.

*Oktatási, nevelési elhanyagolás*, amely az iskolalátogatási kötelezettség elhanyagolását, vagy a rendelkezésre álló és javasolt speciális képzési, fejlesztési, egészségügyi szolgálatok igénybevételének elmulasztását jelenti

## **2. Eljárásrend a gyermekvédelmi szakellátásban előforduló bántalmazások észlelésekor**

A bántalmazások észlelésekor követendő eljárásokat a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (továbbiakban Gyvt.) tartalmazza. A jogszabály a bántalmazás helye szerint foglalkozik a kérdéskörrel, azonban megjelenít egy olyan egységes logikát, amely minden esetben követendő. Ezen eljárási logika szerint az észlelő munkavállaló köteles saját munkahelyi vezetőjének (szakmai vezető) jelezni a bántalmazást vagy annak tényét, aki a jelzés továbbítására és további intézkedések megtételére kötelezett.

Egy jogszabály természeténél fogva nem fedheti le az összes előforduló eseményt és helyzetet, de az általa előírt logikai- és cselekvési váz kiindulási pontként kell hogy szolgáljon a bántalmazási helyzetek kezelésében.

Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a Gyvt. nem tesz különbséget a bántalmazás és annak gyanúja között, mindkét esetben **az észlelőnek jelzési kötelezettsége van**. Kívánatos lenne, hogy ez beépüljön az intézmények szakmai programjába és a munkaköri leírásokba is.

A gondozott gyermek súlyos bántalmazása vagy életét veszélyeztető helyzet, sérülés észlelése esetén a gyermekvédelmi szakellátási intézményben – nevelőszülői hálózat, gyermekotthon (a továbbiakban együtt: gondozási hely), a területi gyermekvédelmi szakszolgálat (a továbbiakban: TEGYESZ) – dolgozó személynek,

és valamennyi jelzőrendszeri tagnak kötelessége hatósági intézkedést kezdeményezni, azaz értesíteni kell a gyámhatóságot és/vagy rendőrséget. Ezzel egyidejűleg a jelzést adónak értesíteni kell a gyermek számára otthont nyújtó ellátást biztosító nevelőszülői hálózat szakmai vezetőjét, a gyermekotthon vezetőjét, az 1993. évi III. törvény hatálya alá tartozó intézmény (a továbbiakban: szociális intézmény) vezetőjét (a továbbiakban együtt: a gyermek gondozási helyének vezetője) vagy a gyermek ügyében illetékes TEGYESZ vezetőjét, továbbá a gyermek gyermekvédelmi gyámját, amennyiben a jelzést adó előtt ismert a gyermekvédelmi gyám személye.

A gondozott gyermeket gondozási helye részéről ért bántalmazás, elhanyagolás észlelése vagy annak gyanúja esetén a gondozási hely dolgozója, a gyermekvédelmi szakszolgálat dolgozója, a jelzőrendszeri tag a gyermek gondozási helyének vezetője felé köteles jelzéssel élni. A gondozási hely vezetője a kapott jelzésről köteles haladéktalanul értesíteni a gyermek gyermekvédelmi gyámját – ha nem a gyermekvédelmi gyám a jelzés adója – és a gyermek ügyében illetékes TEGYESZ vezetőjét.

A Gyvt. alapján ha gondozott gyermeket a gyermekvédelmi szakszolgálat részéről ért bántalmazás, elhanyagolás, akkor a gyermekvédelmi szakszolgálat dolgozója, a gondozási hely dolgozója, a jelzőrendszeri tag a gyermek ügyében illetékes TEGYESZ vezetője felé köteles jelzéssel élni. A TEGYESZ vezetője a kapott jelzésről köteles haladéktalanul értesíteni a gyermek gyermekvédelmi gyámját és a gyermek gondozási helyének vezetőjét.

A Gyvt. 80/B. § (3) bekezdése értelmében a gyermekvédelmi gyám a gondozott gyermeket súlyos veszélyeztetettsége (bántalmazása, elhanyagolása, nem megfelelő bánásmódban részesítése) miatt másik, biztonságos gondozási helyre viheti a gyámhatóság egyidejű értesítése és a kijelölt gondozási hely megváltoztatására irányuló kérelme esetén. Ilyen esetben a gyermekvédelmi gyámnak értesíteni kell a gyermek gondozási helyének vezetőjét, valamint a gyermek ügyében illetékes TEGYESZ vezetőjét.



Előfordulhat olyan eset, amikor a gyermekjóléti szolgálat, mint gyermekvédelmi jelzőrendszert működtető szervezet értesül jelzőrendszeri tagon keresztül vagy állampolgári jelzés útján a gondozott gyermek gondozási helyéről, TEGYESZ részéről ért bántalmazásáról, elhanyagolásáról vagy annak gyanújáról. Ebben az esetben a gyermekjóléti szolgálat vezetője köteles haladéktalanul értesíteni

- a gyermeket gondozási helye részéről ért bántalmazás, elhanyagolás vagy annak gyanúja esetén a gondozási hely vezetőjét és ezzel egyidejűleg a gyermek gyermekvédelmi gyámját,
- a gyermeket gyermekvédelmi szakszolgálat részéről ért bántalmazás, elhanyagolás vagy annak gyanúja esetén a gyermek ügyében illetékes TEGYESZ vezetőjét és a gyermek gyermekvédelmi gyámját.

Ha a gondozási hely, a TEGYESZ dolgozója, vagy a gondozási hely, TEGYESZ vezetője a gondozott gyermeket családja, hozzátartozója részéről ért bántalmazásról, elhanyagolásról szerez tudomást vagy kap jelzést,

- a gondozási hely vezetője a gyermek gyermekvédelmi gyámját, gyermek ügyében illetékes gyermekjóléti szolgálat és a TEGYESZ vezetőjét,
- a TEGYESZ vezetője a gyermek gyermekvédelmi gyámját, a gyermek gondozási helyének vezetőjét és a gyermek ügyében illetékes gyermekjóléti szolgálat vezetőjét köteles értesíteni.

Abban az esetben, ha a gyermekjóléti szolgálat a gondozott gyermek, családja, hozzátartozója részéről ért bántalmazásáról, elhanyagolásáról szerez tudomást vagy kap jelzést, a gyermekjóléti szolgálat köteles a gyermek gyermekvédelmi gyámját, gondozási helye vezetőjét és a gyermek ügyében illetékes TEGYESZ vezetőjét értesíteni.

### **A jelzés írásba foglalása**

Elvárás, hogy a bántalmazás, elhanyagolás, vagy azok gyanújának azonnali jelzését (telefonos, szóbeli, elektronikus stb.) követően a jelzést adó jelzőrendszeri tag, gyermekjóléti szolgálat, gondozási hely munkatársa, TEGYESZ dolgozója, gyermekvédelmi gyámja írásbeli feljegyzést küldjön a gondozási hely, illetve a TEGYESZ vezetőjének – ha a jelzést adó előtt ismert a gyermekvédelmi gyám

személye – a gyermek gyermekvédelmi gyámjának. A jelzésnek lényegre törőnek, problémára fókuszálnak kell lennie.

Tartalmaznia kell:

- az érintett gyermek legfontosabb adatait (név, születési hely, idő, anyja neve, gondozási hely),
- a jelzést tevő személy nevét, intézményét és elérhetőségét, a jelzést tevő intézmény megnevezését, címét,
- a bántalmazás, elhanyagolás leírását,
- a jelzést tevő személy vagy intézmény által a bántalmazás, elhanyagolás megszüntetése érdekében eddig megtett intézkedéseket, esetleges javaslatot a gyermek bántalmazásának, elhanyagolásának megszüntetése módjára.

Az írásbeli feljegyzést a jelzés adását követően haladéktalanul, de legkésőbb 3 napon belül kell megküldeni. Ha a gondozási hely vagy a TEGYESZ vezetője észleli a bántalmazást, elhanyagolást vagy annak gyanúját, maga köteles erről feljegyzést készíteni.

Létezhet olyan eset is, hogy állampolgári jelzés útján értesül a gondozási hely, a TEGYESZ vezetője, vagy a gondozási hely, illetve a TEGYESZ dolgozója a gyermek gondozási helye vagy a TEGYESZ részéről gyermeket ért bántalmazásról, elhanyagolásról, vagy annak gyanújáról. Ezekben az esetekben a gondozási hely, a TEGYESZ dolgozója köteles a gondozási hely, illetve a TEGYESZ vezetője és a gyermek gyermekvédelmi gyámja felé továbbítani a jelzést. A gyermek bántalmazására, elhanyagolására vonatkozó névtelen jelzések esetén is ugyanúgy kell eljárnia a gondozási hely, a TEGYESZ vezetőjének, mint a jelzést adó kilétének ismeretében.

Mind a súlyos, mind a nem súlyosnak minősített bántalmazásra, elhanyagolásra vonatkozó jelzés esetében a gyermek gondozási helye, illetve a TEGYESZ vezetőjének a kötelezettsége

- a bántalmazási, elhanyagolási helyzet megszüntetése és szükség esetén a jogi lépések megtétele a gyermekvédelmi gyámmal egyeztetve (pl. a bántalmazott gyermek gondozási hely megváltoztatásának kezdeményezése; munkaviszony, nevelőszülői foglalkoztatási jogviszony megszüntetése; fegyelmi eljárás indítása; büntető feljelentés megtétele; gyámhatóság értesítése);

- a bántalmazás, elhanyagolás jelzés fogadásáról a gondozási hely, illetve a TEGYESZ fenntartójának, valamint a működést engedélyező illetékes szociális és gyámhivatalnak és a gyermek ügyében eljárni illetékes gyámhivatalnak a tájékoztatása a jelzés fogadását követő legfeljebb 3 napon belül;
- a bántalmazás, elhanyagolás körülményeinek rögzítése – lehetőség szerinti – tisztázása a rendelkezésre álló adatok alapján;
- a gyermekvédelmi gyámmal egyeztetve a bántalmazott gyermek számára minden olyan lehetséges ellátáshoz, szolgáltatáshoz való hozzáférés biztosítása, amely a bántalmazás, elhanyagolás feldolgozását segíti, a gyermek állapotának, helyzetének jobbítását célozza.
- amennyiben a bántalmazást elkövető, a Gyvt. alapján ideiglenes hatállyal elhelyezett, nevelésbe vett gyermek vagy utógondozói ellátásban részesülő fiatal felnőtt, ha az szükséges – a gyermekvédelmi gyámmal egyeztetve –, a bántalmazást elkövető gondozási helye megváltoztatását kezdeményezni, ha a gondozási hely változtatása nem indokolt, a bántalmazó gyermek, fiatal felnőtt terápiájáról, resztoratív (jóvátételi/helyreállító) eljárásba vonásának lehetőségéről gondoskodni a gyermekvédelmi gyám egyetértése mellett;
- a jelzést adónak írásban visszajelzést adni a jelzés fogadásáról;
- a gondozási hely, illetve a TEGYESZ szervezetén belül esetkonferencia összehívása a bántalmazási, elhanyagolási helyzet elemzésére, hasonló esetek megelőzésének céljával a jelzés fogadást követő 30 napon belül;
- a bántalmazási, elhanyagolási esetről, a megtett intézkedésekről összefoglaló jelentést küldeni a gondozási hely, illetve a TEGYESZ fenntartójának, valamint a működést engedélyező illetékes szociális és gyámhivatalnak és a gyermek ügyében eljárni illetékes gyámhivatalnak a jelzés fogadását követő legkésőbb 35 napon belül.

A gondozott gyermek bántalmazása, elhanyagolása, vagy annak gyanúja felmerülése esetén, a fentiek szerinti intézkedési kötelezettség elsődlegesen terheli a gondozási hely, a TEGYESZ, a gyermekjóléti szolgálat vezetőjét. Ugyanakkor a gyermekvédelmi gyám köteles hatósági, különösen büntető eljárást kezdeményezni, ha ennek hiányában a gyermek bántalmazástól, elhanyagolástól való védelme vagy speciális ellátásokhoz való hozzáférése sérülne, vagy a bántalmazó felelősségre vonása elmaradna. Továbbá a gyermekvédelmi gyám köteles a gondozási hely, a

TEGYESZ, a gyermekjóléti szolgálat vezetője által kezdeményezett eljárásokat is nyomon követni.

A gyermekvédelmi szakellátásban előforduló bántalmazások észlelésekor követendő eljárásokat az átláthatóság kedvéért táblázatban is összefoglaljuk.

<b>Jelzés oka</b>	<b>Jelzést adó</b>	<b>Jelzés címzettje</b>	<b>További intézkedés</b>	<b>Minden esetben kötelezettség</b>
- Súlyos bántalmazás - Életet veszélyeztető helyzet, sérülés	- Gondozási hely dolgozója (nevelő szülői hálózat, gyermekotthon, lakásotthon) -TEGYESZ dolgozója	- Gyámhatóságnak és/vagy rendőrségnek (hatósági intézkedés kezdeményezése) - Egyidejűleg gondozási hely vezetőjének vagy a TEGYESZ vezetőjének, és a gyermekvédelmi gyámnak		- Jelzés fogadásáról a gondozási hely, illetve a TEGYESZ fenntartójának, valamint a működést engedélyező illetékes szociális és gyámhivatalnak és az ügyében illetékes gyámhivatal értesítése a jelzés fogadást követő legfeljebb 3 napon belül  - A jelzést adónak írásban visszajelzést adni a jelzés fogadásáról
Gondozási hely részéről ért bántalmazás	- Gondozási hely dolgozója -TEGYESZ dolgozója	Gondozási hely vezetőjének	Gondozási hely vezetője haladéktalanul értesíti:  - TEGYESZ vezetőjét - Gyermekvédelmi gyámot	
Gyermekvédelmi szakszolgálat részéről ért bántalmazás	Gondozási hely dolgozója -TEGYESZ dolgozója	TEGYESZ vezetőjének	TEGYESZ vezetője haladéktalanul értesíti: - Gondozási hely vezetőjét - Gyermekvédelmi gyámot	- A bántalmazási, elhanyagolási esetről, a megtett intézkedésekről összefoglaló jelentést küldeni a gondozási hely, illetve a TEGYESZ fenntartójának, valamint a működést engedélyező illetékes szociális és gyámhivatalnak és az ügyében eljárni illetékes gyámhivatalnak a jelzés fogadását követő legkésőbb 35 napon belül
Gondozási hely vagy gyermekvédelmi szakszolgálat részéről ért bántalmazás – észlelője a gyermekjóléti szolgálat	Gyermekjóléti szolgálat vezetője	- Gondozási hely részéről ért bántalmazás esetén a gondozási hely vezetője és a gyermekvédelmi gyám  - Gyermekvédelmi szakszolgálat részéről ért bántalmazás esetén a TEGYESZ vezetőjét és a gyermekvédelmi gyámot		
Család, hozzátartozója részéről ért bántalmazás	- Gondozási hely dolgozója -TEGYESZ dolgozója	- Gondozási hely vezetőjének - TEGYESZ vezetőjének	- A gondozási hely vezetője értesíti a gyermekvédelmi gyámot, az illetékes gyermekjóléti szolgálatot és a TEGYESZ vezetőjét	

			- A TEGYESZ vezetője értesíti a gyermekvédelmi gyámot, a gondozási hely vezetőjét és az illetékes gyermekjóléti szolgálat vezetőjét	
Család, hozzátartozója részéről ért bántalmazás	Gyermekjóléti szolgálat vezetője	- Gondozási hely vezetőjének - TEGYESZ vezetőjének - Gyermekvédelmi gyámot		
Állampolgári jelzés gondozási hely vagy TEGYESZ részéről gyermeket ért bántalmazásról	- Gondozási hely dolgozója -TEGYESZ dolgozója	Gondozási hely vezetőjének - TEGYESZ vezetőjének - Gyermekvédelmi gyámot		

### **3. A bántalmazott gyermek befogadása**

A gyermekotthon alapvető feladata a gyermek védelmének biztosítása, a vélt bántalmazóval szemben. Kiemelt jelentőségű a „vélt” kifejezés, mivel a bántalmazók vagy jogi képviselőjük részéről gyakran hangoztatott: „az ártatlanság véelme” kifejezés.

A bántalmazó a legtöbb esetben elsődlegesen saját jogait érvényesíti, védelme érdekében. A gyermeket ezen esetben a szakemberek kötelessége védelmezni, valós érdekeit szem előtt tartva, objektív módon, elfogultság nélkül.

A gyermek befogadása gondos, minden részletre kiterjedő előkészítést igényel, amely a társszakmák (gyermekjóléti szolgálat, köznevelési intézmény, gyámhivatal, egészségügyi szolgáltatók, stb.) hatékony együttműködésével valósulhat meg.

Fontos teendő az anamnesztikus adatok, információk bővítése, rendszerezése a valós kép kialakításában, az adekvát segítségnyújtás érdekében.

Kiemelt feladat a szakmai vezetők részéről az ellátást biztosító teamek felkészítése, tájékoztatása az érkező gyermek állapotáról, korábbi életeseményeiről, a kitűzött célokról.

A diszkréció elsődleges szakmaetikai alapelv, nélkülözhetetlen az ellátás során a további érzelmi bántalmazás megelőzése érdekében.

Fontos az intézmény szolgáltatásainak (pszichológus, fejlesztőpedagógus), illetve külső szakemberek haladéktalan bevonása, a trauma feldolgozás megkezdése, folytatása érdekében. Természetesen a gyermek aktuális személyiség állapotának, tényleges szükségleteinek figyelembe vétele mellett.

A csoportban élő gyermekek felkészítése új társuk fogadására sem nélkülözhető, annak figyelembe vételével, hogy a bántalmazott gyermek személyiségi jogai ne sérülhessenek. A társak felkészítése nem eset bemutatást jelent.

A következetes, hiteles kommunikáció a konfrontatív helyzetek megelőzését segíti a szülő és a szakemberek között, ami áttételesen a gyermek biztonságérzetét növelheti. Optimális esetben a kapcsolattartás „felügyelője” egy állandó személy.

A kapcsolattartási napló precíz, naprakész vezetése, a kapcsolattartó bevonásával, lehetőséget biztosít a partneri együttműködés kialakításában, a kapcsolat minőségében történő változások, események követésében.

Amennyiben a szülői magatartás a felügyelt kapcsolattartás ellenére is károsan befolyásolja a gyermek fejlődését, úgy a gyermekvédelmi gyám kötelessége a gyámhivatal felé a kapcsolattartás felfüggesztése, módosítása érdekében haladéktalanul intézkedés megtétele.

A szakellátásba való „bekerülés” nem jelenthet a gyermek számára izolációt. A szolgáltatást nyújtók közös feladata a gyermek családjával korábban kapcsolatban álló szakemberekkel (gyermekjóléti szolgálat családgondozója, iskola) való közös együttműködés. A kölcsönös együttműködés kiemelt jelentőségű a hatósági intézkedés átmeneti jellegére való tekintettel.

A bántalmazott gyermek számára segítséget kell nyújtani a történetek feldolgozásában, és támogatni őt a bántalmazás előtti életminőségének helyreállításában.

.A gyermek befogadását megelőzően szükséges, hogy az elhelyezési értekezleten az otthonvezető mellett részt vegyen a gyermek leendő gondozója vagy mentora – amennyiben működik mentorrendszer az adott intézményben –, aki a gyermekvédelmi szakértői bizottság részletes javaslatának és a gyermekjóléti szolgálat családgondozója tapasztalatának megismerése után felvázolja a befogadandó gyermek számára biztosítható terápiás lehetőségeket a gyermek és családja részére az intézmény bemutatását követően (kivéve azt az esetet, ha a gyermek (vélt) bántalmazója a családtagja, szülője).

Szükséges lenne a gyermekkel kialakítandó bizalmi kapcsolat megalapozása a tárgyalás folyamán.

A legtöbb bántalmazott gyermek összezavarodott, zaklatott állapotban van. Gyakran tapasztalhatjuk a krízisállapot jellemzőit (felfokozott feszültség, szorongás, beszűkült tudatállapot, kimerült fizikai és mentális státusz). Súlyosabb esetekben a PTSD (Poszt traumás stressz szindróma) jellegzetes tüneteit is észlelhetjük (trauma ismétlődései az emlékekben, játékokban, szorongásos rémálmok, ingerlékenység, dühkitörések, félelem, idő-és történeti torzulások stb.).

A nevelésbe vétel alatt is felmerülhet, hogy a gyermek bántalmazottá válik a gondozási helyén (akár a gondozói akár a társai által), ebben az esetben a szakellátásban feladatkörrel bíró szakemberek (gondozók, gyám) feladata, hogy végső soron kezdeményezze a gondozási hely megváltoztatását, és tegyen



intézkedéseket a gyermeket ért trauma feldolgozására, melynek módját az egyéni nevelési-gondozási tervben is rögzíteni kell.

Abban az esetben, amikor kortársbántalmazás (csicskáztatás, beavatási szertartás, szexuális bántalmazás), a gyermekek egymás közötti agresszív cselekedetei észlelhetőek, hasonló eljárási rend vonatkozik a bántalmazott gyermek-gyermekek védelmére, azzal a kitételrel, hogy mérlegelni kell az eset ismeretében a bántalmazó kiemelését a közösségből, mint megoldási lehetőséget. A közösség egészére romboló hatású cselekmények megelőzésében, megakadályozásában jelentős szerepe van a szakellátók nevelési attitűdjének.

Amennyiben nem a gyermek maga jelzi a bántalmazás tényét, a bántalmazott gyermekekkel való első személyes találkozás, „meghallgatás” előtt minél teljesebb körű tájékozódásra, információgyűjtésre van szükség az esettel kapcsolatban.

Fontos, hogy a gyerek számára érthetően tisztázzuk e helyzetet, amiben vagyunk és a célokat. Mondjuk el neki, hogy miért beszélgetünk vele, miért érdekelnek minket a vele történetek, és azt is, hogy az a célunk, hogy segítsünk neki. Mondjuk el, hogy milyen lehetőségeink vannak, hogy mi miben tudunk segíteni, hogy mi fog még történni vele a továbbiakban (más szakemberek bevonása stb.). Törekedjünk arra, hogy a gyermekkel lehetőleg ugyanaz az ember foglalkozzon, és ne kelljen sokszor, részletesen beszámolnia a vele történetekről. Szexuális bántalmazás esetén általában javasolt, hogy a segítő a gyermekkel azonos nemű legyen.

### **Krízisállapot**

A krízis olyan feszült, fájdalmas állapot, amely a veszteség, a fenyegetettség elővételezését, a kilátástalanság és elveszettség érzését okozza. A krízishelyzetek magukban hordozzák a megújulás, a pozitív irányú változás lehetőségét, de a rombolás, a sérülés, a negatív irányban történő változás lehetőségét is.

A krízisintervenció lépései:

1. Előzmények feltérképezése
2. Támasznyújtás
3. Érzelmi realitás megőrzése, képviselése

4. Beszűkülés óvatos tágítása
5. A feszültség, impulzivitás csökkentése
6. Remény fenntartása
7. Aktív beavatkozás
8. Specialistához fordulás segítése
9. A család, szűkebb környezet válságának kezelése
10. Környezet mozgósítása
11. Az alany dependenciájának fokozása kerülendő! (pl. mélyebb dinamikai összefüggések feltárása stb.)
12. Krízisintervenció után egyéb terápiás szerződés-kötés

### **Az áldozatsegítés folyamata**

Az a fizikai és pszichológiai állapot, amely a bántalmazott embereknél az incidenst követően tapasztalható (poszt-traumás stressz-betegség – trauma utáni stressz-betegség) azonos azzal, amit a természeti katasztrófák, a harctéri stresszek elszenvedőinél, a holokauszt túlélőknél látunk. Különösen nagymértékű ez az egybeesés a szexuális bántalmazást elszenvedett áldozatok körében. Nem lehet tehát eléggé hangsúlyozni az ilyen jellegű, pszicho-traumát átélt emberek kiszolgáltatottságát, szenvedését. Az áldozatok gyakran küzdenek állandó feszültséggel, szorongással, félelmekkel. Emlékezeti, gondolkodási funkcióik sérülhetnek, ezért a hivatalokban az igazságügyi eljárások során gyakran kerülhetnek méltatlan helyzetbe, vagy félreértések sorozatait élhetik át. A felfokozott stressz-állapot, a gyakran rémálmokkal kísért alvási problémák, a gyerekek esetében tanulási zavarokkal, a felnőtteknél munkaképtelenséggel, vagy a munka ellátásának különböző szintű zavaraival járnak együtt. Gyakran találkozhatunk velük a háziorvosi, vagy szakorvosi rendelőkben, különböző pszichés, vagy pszichés hátterű tünetek (depresszió, közlekedési fóbia, fejfájás, nőgyógyászati problémák stb.) miatt. Megrendült világképük, bizalmatlanságuk következtében emberi kapcsolataik általában problémásak. Alapvető kötődéseik, különösen családon belüli erőszak esetén, súlyosan sérülnek. Reménytelenség, a jövőkép hiánya jellemezheti őket. Ezek az emberek gyakran rossznak, értéktelennek tartják magukat, szégyennel, büntudattal küzdenek. Gyakran azt gondolják, biztosan megérdemelték sorsukat. A szexuálisan bántalmazott áldozatok gyakran kirekesztettnek, stigmatizáltak érzik magukat.

A zavar gyakran a személyiség mélyebb rétegeit érinti. Különösen olyan egyéneknél lehet kritikus ez a helyzet, ahol hiányzik a támogató környezet, ahol az egzisztenciális nehézségek fokozottan vannak jelen a kliens életében.

A feltáratlan, kezeletlen trauma további sérülések, traumák táptalajává válhat. Az elhallgatás, a titok szociálisan izolálja az érintettet. A szexuális bántalmazás áldozatát a környezet hibás, vagy túlzott érzelmi reakciói is traumatizálhatják. A hatósági eljárások sorozata másodlagos sérüléseket okozhat akkor is, ha az teljesen jogszerű és humánus. Másodlagos károsodást eredményezhet az is, ha a környezet, vagy a hatóságok nem hisznek az áldozatnak, így a történetek többszöri elmondatása által újra és újra át kell élnie a történeteket.

A klinikai és a gyakorlati tapasztalatok egyértelműen jelzik, hogy a gyermekkori visszaélések súlyosan romboló hatásúak a lelki és a testi fejlődésre rövid, illetve hosszú távon egyaránt.

Az áldozattá vált gyermekeknél a legkülönbözőbb rendellenességek jelenhetnek meg, pl. nem mernek egyedül aludni, visszatérő rémálmok gyötrik őket, halálvágyuk van. Félnak a felnőttektől, főleg az idegenektől. Néha kényszeresen mosakodnak és nem specifikus szorongásos tüneteket produkálnak, például fokozott izgatottság, agresszív viselkedés.

Az akut traumával jelentkező, krízisben lévő klienseknél a kríziskezelés, krízisintervenció szakmai szabályai szerint kell eljárni. Fontos a támogató környezet feltérképezése, a szuicid (öngyilkossági) veszély felmérése, gondolni kell az esetleges gyógyszeres támogatás szükségességére. A velük való munkának ki kell terjednie a külső-belső erőforrások, és a megküzdési stratégiák számbavételére.

Ezek a kliensek általában telefonos segélyszolgálatról, rendőrségtől, egészségügyi intézményből jutnak el a terápiás ellátó helyre.

Az ellátás során az akut, közelmúltban átélt pszicho-trauma feldolgozását minden esetben krízis intervenció – krízis ellátás előzi meg. A krízis-állapotban lévő kliens különösen veszélyeztetett, mert olyan beszűkült tudatállapotban van, amelyet a laikus környezet nem észlel mindig megfelelően, és nem is tud mindig kezelni. Gyakran ez életveszélyes állapotot jelent, amely magas szintű támogatást, speciális kompetenciájú szakember segítségét igényli. Ez az állapot lélektanilag kritikus, amelyben az áldozat minden figyelme, erőfeszítése az adott helyzet megoldására irányul, azonban a szokásos problémamegoldó eszközei elégtelennek bizonyulnak. Az áldozat gyakran életkoránál, iskolázottságánál, személyiségénél alacsonyabb

színvonalon viselkedik, érez, gondolkodik ilyenkor. A krízisállapotban lévő embernél a fenyegetettség érzés fokozott, a viselkedés szervezettsége a személyiség felbomlik. Destruktív magatartásminták jelenhetnek meg saját maga és mások felé irányuló agresszió formájában. Külső segítség nélkül akár az öngyilkosságig, vagy a másokban tett károkozásig fokozódhat ez a folyamat.

Összegzésként elmondható tehát, hogy a bűnesemények áldozatai, különös tekintettel az erőszakos és szexuális cselekmények áldozataira, traumával küzdenek, aminek kezelése és ellátása speciális szakmai feladat. Ez a szükséglet indokolja az ehhez az áldozati csoporthoz tartozó gyermekek és felnőttek elkülönült kezelését, speciális áldozatsegítésének megoldását.

#### **4. Közösségi krízishelyzetek, konfliktusok kezelése**

Egy- egy krízishelyzet megoldására, az agresszió különböző formáinak kezelésére, hétköznapi konfliktusok rendezésére a hagyományos büntető eszközök helyett (fegyelmi eljárás, „kicsapás”) a resztoratív módszerek hatékony és hosszú távú megoldást kínálnak az egész közösségnek a normaszegő viselkedés szabályozásában, a közösségi szocializációban.

A módszer a normasértésre, sérelem okozására nem, vagy nem pusztán (az eset súlyosságától függően) büntetéssel reagál, hanem nagy hangsúlyt fektet a bocsánat kérésnek, jóvátételnek a kapcsolatok helyreállításának, a következmények vállalásának (felelősségvállalás), az érzelmi szükségletek elismerésének, a közösség erejének, a valódi változás-változtatás igényének, a valódi problémamegoldás kérdéskörének kezelésére.

Ily módon nem idegeníti el az érintettektől a problémát, és lehetőséget ad az adott közösség és tagjai számára rehabilitációra, helyreállítódásra (resztoráció).

Számtalan vizsgálat kimutatta, hogy az áldozatok, sértettek felépülése, reintegrációja sokkal gyorsabb és teljesebb a resztoratív módszerek alkalmazása esetében, illetve, hogy a normasértők, elkövetők nagyobb valószínűséggel válnak normakövetővé, az adott közösség teljes értékű tagjává.

A büntetés centrikus (retributív) és a helyreállítást középpontba helyező (resztoratív) szemlélet közötti különbségek

A <b>Retributív</b> és	<b>Resztoratív</b> kérdésfelvetés
Megtorló	Helyreállító
Ki tette?	Mi történt?
Miért tette?	Kit érintett?
Ki fog dönten?	Hogy érintette?
Mit érdemel?	Mit kell tenni, hogy a dolgok helyrejöjjenek?

## **5. A szexuális és nemi alapú erőszak, gyermekekkel szembeni szexuális visszaélések és azok háttértényezői**

A képzés és a tréning tematikájában kiemelt hangsúlyt kap a gyermekek szexuális bántalmazása, így következőkben bemutatjuk a gyermekekért szexuális erőszak háttértényezőit.

### **A szexuális és nemi alapú erőszak**

A szexuális és nemi alapú erőszak jóval több, mint szexuális bántalmazás, vagy erőszakos közönség. Kiváltó okainak és következményeinek megértéséhez elengedhetetlen, hogy a társadalmi nem (gender) és a biológiai nem (sex) fogalmát szétválasszuk.

*Biológiai nem (sex):* velünk született, a különbözőségek fiziológiásak

*Társadalmi nem (gender):* tanult jellegzetesség, tanult viselkedésmód, társadalmi nemi identitás, szerepek, feladatok, korlátok, lehetőségek, kiváltságok.

A nemi alapú erőszak olyan erőszak, amely az egyén ellen, társadalmi, vagy biológiai neme miatt irányul. Beletartozik bármely cselekmény, amely testi, szellemi, vagy szexuális kárt, vagy szenvedést okoz, továbbá az ilyen cselekménnyel való fenyegetés, kényszer és a szabadságelvonás egyéb formái. Nők, férfiak, fiúk és

lányok egyaránt válhatnak nemi erőszak áldozatává, az áldozatok többsége azonban nő és kislány.

Szexuális és nemi alapú erőszak bárhol, bármikor történhet, alkalmazták fegyverként háborúban és elkövetik az otthon vélt biztonságában. Előfordul minden társadalmi osztályon, kultúrán, valláson, fajon, társadalmi nemen és korosztályon belül.

Társadalmi szint: társadalmi nemi szerepek, gyermekekkel, nőkkel és férfiakkal kapcsolatos kulturális és társadalmi normák, szabályozó jogi és politikai keretek, konfliktusmegoldás-erőszakhoz kapcsolódó nézetek, attitűdök.

Közösségi szint: helyi struktúrákban (iskola, eü. Intézmény, stb.) korosztályi csoportokban, munkahelyi közösségekben szocializálódott egyének közötti kölcsönhatások

Kapcsolati szint: a visszaélés közvetlen környezetének jellemzői, egyének közötti családon belüli viszonyok/egyenlőtlen erőviszonyok: alárendelt/kiváltságos

Egyéni szint: áldozat/túlélő vagy elkövető?

- Erőforrásokhoz, szolgáltatásokhoz, szociális juttatásokhoz való hozzáférés és azok ellenőrzése,
- társadalmi nemi szerepekkel kapcsolatos attitűd, személyes háttér, személyi biztonság, kapcsolatrendszer, ismeretek szintje.

### **A gyermekekkel szembeni szexuális bántalmazások**

A szexuális bántalmazások közös eleme, hogy egy felnőtt olyan meghatározó, domináns hatalmi pozícióban van egy gyerekhez képest, ami lehetővé teszi számára, hogy a gyermeket szexuális tevékenységre vagy annak elszenvedésére készítse, vagy kényszerítse. A szexuális bántalmazás fogalmába beletartozik a gyermek nemi szerveinek tapogatása, simogatása, önkielégítés a gyermek előtt, orális szexuális kapcsolat létesítése, illetve bármilyen fajta közösülés a gyermekkel. A szexuális bántalmazás ténye nem feltétlenül jelenti a testi érintkezést, megvalósulhat magamutogatás, voyeurizmus és gyermekpornográfia, szexuális tevékenység, videó mutatása, közös nézése során, vagy más formában is. Ide tartozik a szóbeli bántalmazás, e témakörrel kapcsolatos kérdések feltétele, illetve történetek

mesélése, amely nem a gyerek korának és helyzetének megfelelő formában történik, és nem a gyerek érdemi segítségét jelenti ahhoz, hogy ismeretekkel rendelkezzen a szexualitásról, illetve meg tudja magát védeni a bántalmazástól, segítséget tudjon kérni, ha sérelem éri.

Nem elfogadható védekezés, hogy a gyerek is akarta vagy élvezte a tevékenységet, hiszen nem tudja, tudhatja, mibe vonják be, és az a tény, hogy nem tiltakozik, vagy örömet szerez neki, nem csökkenti a felnőtt felelősségét és véttségét. A gyermekek sérelmére elkövetett nemi erkölcs elleni bűncselekmények akadályozzák a gyermek személyiségének harmonikus kibontakozását, boldog, szeretetteljes légkörben történő felnőtté válását, valamint az emberi méltóság, szabadság, egyenlőség, szolidaritás jegyében való nevelkedését. Az esetek többségében a szexuális visszaélés az áldozat felnőttkorára is kihat, és nehezíti, akadályozhatja, hogy egészséges felnőtt személyiséggé váljon.

A gyermeket érő szexuális abúzus, és ennek speciális esete az incestus, a gyermek és a felnőtt között fellépő kommunikációs zavarra vezethető vissza. A szexuális visszaélések gyakran öltik magukra a gyermek együttműködésének látszatát. A gyermek azonban nem szexuális tevékenységben kívánna részt venni - még akkor sem, ha a gyermeki közeledés, érzékiség emlékeztethet arra, amit a felnőtt szexuális vonzalomnak ismer -, hanem a vele szemben visszaélő, a gyermeket félreértelmező felnőtt testi, érzelmi szeretetére vágyik, összhangot keresve a biztonságot nyújtó felnőttel. A felnőtt által félreértelmezett gesztusokkal a gyermek feltétlen szeretetét és ragaszkodását adja tudtul, melyet a felnőtt szexuális vágyainak, erotikus jelrendszerének megfelelően értelmez.

A gyermekek családi élete nagymértékben meghatározza sorsuk további alakulását. A bántalmazottság, az abúzus sajátos pszicho-szocializációs utat jelent a felnövekvő gyermek számára. A bántalmazott gyermek megtanulja, hogy teste nem kizárólag önmagával azonos, hanem tárgy is, melyet a felnőttek saját - az övéitől független, sokszor azokkal ellentétes - szexuális vágyaik kielégítésére használnak.

Ennek a gyermeki ártatlanságnak, tisztaságnak, a felnőttel szemben tanúsított bizalomnak a megsértése, félreértelmezése a gyermekkel szembeni szexuális visszaélés.

A felnőtt hatalmi, tudásbeli, helyzeti előnyét kihasználva visszaél a gyermek bizalmával, szeretetigényét egyoldalú szexuális vágyainak kielégítésére használja. A gyermekkel szembeni szexuális visszaélés nem veszi figyelembe a gyermek vágyait,

vagy azokat félreértelmezve használja fel, megkérdőjelezve ez által a gyermek saját énjét, megalázva őt emberi méltóságában, kétségbe vonva a gyermek érzelmi és testi-szexuális szabadságát.

A gyermek sérelmére elkövetett érzelmi és szexuális visszaélés a tekintélyben rejlő hatalom kiterjesztésével olyan személyiséget eredményezhet, aki aláveti magát a fizikai és lelki erőszaknak, megaláztatásnak.

## **6. Az áldozattá válás kockázati tényezői és következményei gyermekeknél**

Az áldozattá válás kockázati tényezői között (a gyermekek esetében különösen) gyakran állnak családi működési zavarok, a szülők különböző személyiség patológiái, kapcsolati diszfunkciói. Így például:

- érzelemszegény, elhanyagoló család
- családjuktól, szüleiktől távol élő gyermekek (kollégium, nevelőszülők, intézet)
- elutasító szülők
- társadalmi elszigeteltség (alacsony iskolázottság, fogyatékos, peremhelyzet)
- már korábban meglévő pszichés problémák, vagy korábbi bántalmazás, traumatizáció

A bántalmazást elszenvedett gyermekek gyakran nem csak a traumától sérülnek, hanem az azt követő eljárásoktól, a hibás környezeti reakcióktól. Az áldozatok sérülései szempontjából megkülönböztethetjük az elsődleges és a másodlagos traumatizációt.

Az elsődleges károsodás a szexuális bűncselekmény elkövetéséből ered, míg a másodlagos traumatizációt a szexuális bűncselekményre való informális, illetve formális reakciók hiánya vagy elhibázottsága váltja ki. Ez azt jelenti, hogy a cselekmény feltárása, illetve annak kivizsgálása során olyan eseményeknek és történéseknek lesz elszenvedője a gyermek, amik további lelki, fizikai sérülésekkel járnak.

Elsődleges következmények:

- Szorongás, depresszió, disszociatív zavar, PTSD, szégyen, bűntudat, érzelmi elsivárosodás, szomatikus zavarok, hiperaktivitás, hiper-arousal, traumatikus



szexualizáció, stigmatizáció, árulás érzése, kontrollvesztés, szociális izoláció, stb. (részletesebb kifejtését lásd később).

Másodlagos következmények:

- A feltáratlan, kezeletlen trauma további sérülések, traumák táptalajává válhat.
- Az elhallgatás, a titok szociálisan izolálja az érintettet.
- A szexuális bántalmazás áldozatát a környezet hibás, vagy túlzott érzelmi reakciói is traumatizálhatják.
- A hatósági eljárások sorozata akkor is okozhat másodlagos sérüléseket, ha az teljesen jogszerű és humánus.
- Másodlagos károsodást eredményezhet az is, ha sem a nyilvánosság, sem a felelős hatóságok nem hisznek a gyermeknek, így a történetek többszöri elmondatása által a gyermeknek újra és újra át kell élnie a történeteket.
- Az áldozat szociális és pszichikai károsodását tovább növelheti az, hogy a környezet súlyos társadalmi nyomást gyakorol a gyermekre. Sok esetben a család a gyermeket okolja a családi egység felbomlása és a családfő elvesztése miatt.

A klinikai és a gyakorlati tapasztalatok egyértelműen jelzik, hogy a gyermekkori visszaélések súlyosan romboló hatásúak a lelki és a testi fejlődésre rövid, illetve hosszú távon egyaránt.

A szexuális visszaélés gyermekekre gyakorolt kezdeti hatásai a szorongás és a félelem. Az áldozattá vált gyermekeknél alvási rendellenességek jelenhetnek meg: nem mernek egyedül aludni, visszatérő rémálmok gyötrik őket, halálvágyuk van. Félnék a felnőttektől, főleg az idegenektől. Néha kényszeresen mosakodnak és nem specifikus szorongási tünetek, például fokozott izgatottság, agresszív viselkedés jelentkezhettek. A szorongáshoz szorosan kapcsolódik a szégyen és a bűntudat érzete, a fájdalom, a megélték miatti megbélyegzettség érzése. A lelki sérüléseket fizikai panaszok is kísérhetik: fáradtság, étvágytalanság, fejfájás, éjszakai bevizelés. Másrészt a szexuális visszaélés a pszichoszexuális fejlődésben is zavarokat okoz, és ennek jelei korán észlelhetőek. A gyermek az abúzus után fokozott szexuális vagy szexualizált tevékenységet mutathat, kényszeresen maszturbál, korai szexuális játékokat játszik, korát és fejlettségi szintjét meghaladó szexuális ismeretekről tesz

tanúbizonyoságot, valamint nyílt szexualizált kezdeményezései lehetnek a felnőttek felé.

Ennek az ellenkezője is történhet, amikor a gyermek drasztikusan visszahúzódik, romlik a tanulásban nyújtott teljesítménye, óvodásoknál gyakori, hogy nem akarnak részt venni a csoportos, közösségi játékokban.

### **A következmények mértékét befolyásoló tényezők**

- Fontos szerepet játszik a gyermek életkora az abúzus idején. Minél fiatalabb a gyermek – fejletlenebbek értelmi funkciói és lelki védekező mechanizmusai -, annál sérülékenyebb, a visszaélés hatása annál súlyosabban károsító lehet.
- A visszaélés által okozott sérülések mértéke függ a visszaélés tartósságától is, hiszen a hosszabb ideig tartó visszaélés fokozza a gyermekáldozat kiszolgáltatottság, illetve tehetetlenség-érzését.
- Az abúzus súlyossága is meghatározó fontosságú, hiszen minél súlyosabb, kiterjedtebb a bántalmazás, annál károsabbak a következmények.
- A gyermekek szellemi-értelmi fejlettsége és egészségi állapota is nagymértékben meghatározza a szexuális abúzus által okozott sérülések mértékét. Azoknak a gyermekeknek, akiknek pszichés fejlődése a visszaélés előtt kiegyensúlyozott volt, nagyobb az esélye a károsító hatások kivédésére, illetve feldolgozására.
- A szexuális abúzus tényleges hatását az elkövetőhöz *fűződő* viszony is jelentősen befolyásolja. Minél közelebbi kapcsolatban áll az áldozat a felnőtt elkövetővel, annál nagyobb traumát okoz a visszaélés. Családon belüli elkövetés esetén a gyermek megoldhatatlannak tűnő ellentmondásokkal, ambivalenciákkal szembesül. Azt éli meg, hogy akiről azt hitte, hogy szereti őt - és akit a gyermek is szeret - veszélyes is egyben. Idegen elkövető esetében a „rossz” a családon kívül áll, így a család biztonságot, védelmet jelent a gyermek számára.
- Végül a környezet akciói és reakciói, amikor a bántalmazás kiderül, jelentősen befolyásolhatja a traumával való megküzdés képességét.

## **A tipikus áldozatok**

Az áldozatok csoportja két típusra osztható annak alapján, hogy hogyan reagálnak a bántalmazásra: a passzív áldozatok nem fejtenek ki ellenállást a bántalmazással szemben, míg a provokáló áldozatok képesek és hajlandók a védekezésre.

A *passzív* áldozatokra jellemző tulajdonságok: magas fokú szorongás, érzékenység, bizonytalanság, túlérzékenység, alacsony önértékelés, magányos az iskolában, a testi agresszió elutasítása, gyengébb fizikum, anyai túlféltés, szegényes konfliktuskezelési készségek.

A *provokatív* áldozatokra jellemző tulajdonságok: idegesség, agresszivitás, hiperaktivitás, impulzivitás, szegényes konfliktuskezelési készségek.

Az áldozatok nagy részét a passzív áldozatok csoportjába lehet besorolni.

## **7. Kortársbántalmazás**

Iskolai bántalmazásnak, más néven bullyingnek vagy mobbingnek nevezzük azt, ha valaki hosszabb időn át ismétlődően szándékosan bánt valakit/valakiket. Fontos jellemzője továbbá, hogy az áldozatok és az elkövetők között kiegyenlítetlenek az erőviszonyok. Tehát általában az idősebb a fiatalabbat, az erősebb a gyengébbet vagy az egészséges a fogyatékos bántalmazza.

A bántalmazás formája lehet szóbeli, fizikai, szexuális vagy érzelmi. Ilyen a verés, ütés, rugdosás, kiközösítés, pletykálkodás, molesztálás stb. Napjainkban különösen elterjedt az interneten való zaklatás, a közösségi portálon lévő adatlapokkal való visszaélés vagy az e-mailen való fenyegetőzés. A bántalmazás bárhol megtörténhet, legyen az lakásotthon, gyerekotthon csoportja, osztályterem, mellékhelyiség, az iskola, lakás/gyermekotthon udvara vagy a hazafelé vezető út.

Fontos, hogy a szakemberek információt kapjanak arról, hogy milyen **tipikus helyzetek és állapotok** lehetnek az erőszak forrásai és formái:

- Fogyatékoság miatti gúnyolás: egyes tulajdonságok miatt nevetségessé teszik szokásait, beszédét, járását.

- Arra céloznak, hogy nem normális, összebeszélnek mögötte; sértő hazugságokat terjesztenek róla; családját, körülményeit kritizálják, gúnyolják.
- Etnikai csoportja, vallása miatt támadják.
- Fenyegetik szóban, írásban; fizikailag bántalmazzák; szexuálisan zaklatják.
- Helyét, holmiját feldúlják, dolgait elveszik, tönkreteszik.
- Megalázó vagy tiltott dolgokra kényszerítik.
- Állandóan félbeszakítják, lökdösik, mutogatnak rá.
- Nem beszélnek vele, kirekesztik, levegőnek nézik.

Az áldozatok felismerése nehézkes, mivel sokan szégyenükben nem beszélnek a bántalmazásról, félnek a retorziótól, ezért az alábbiakra érdemes odafigyelni:

- ha gyermekén ismeretlen eredetű foltokat, sebeket lát,
- ha az eddig nyitott gyermek egyszer csak zárkózottá válik, egyre többet van egyedül, egyre kevesebb barátja van, nehezen alszik el, rémálmai vannak, bepisil éjszaka, feltűnően szorong, elkezdi rágni a körmét, stb.,
- ha romlanak a jegyei és nem érdeklik már az iskolával kapcsolatos dolgok,
- ha nem akar iskolába menni, fej- vagy hasfájásra panaszkodik, egyre többet betegeskedik, ha nincsenek barátai, nem beszél az osztálytársairól, vagy soha nem hívják házibuliba.

A bántalmazás áldozatainak legfontosabb közös jellemzője a gyengeség és a szorongásos viselkedésminta. Az érzékeny, visszahúzó, csendes gyermekek nehezen tudják magukat megvédeni erősebb társaikkal szemben. Az énképük általában negatív, önértékelésük alacsony, csúnyának, butának, szerencsétlennek tartják magukat. Azt azonban nehéz megmondani, hogy ez a viselkedésminta a bántalmazás oka vagy következménye.

Ezzel ellentétben az elkövetők általában ellenségesek, agresszívok, és elfogadóak az agresszióval szemben. Önértékelésük megfelelő, énképük pozitív. Idősebbek, erősebbek és dominánsabbak, mint áldozataik. Általában a csoportban központi helyet foglalnak el, de arra is van példa, hogy éppen agresszív viselkedésük miatt kiteszítették.

A bántalmazásnak súlyos pszichés és szociális következményei lehetnek. Az áldozatok depresszióssá válhatnak, szenvedhetnek szorongásos betegségekben, de kialakulhat náluk a már taglalt poszttraumás stressz szindróma (PTSD) is. Sokan szerhasználóvá válnak, de súlyosabb esetben öngyilkosok is lehetnek. Az állandó félelem olyan pszichoszomatikus tünetek megjelenését okozhatja, mint a fejfájás, hasi panaszok vagy álmatlanság. Az áldozatok általában többet hiányoznak az iskolából, nehezebben megy nekik a tanulás, romlanak a jegyeik.

A legfontosabb, hogy beszéljünk a gyermekkel, erősítsük az önbizalmát. Érdemes olyan tevékenységbe (sportolás, zene stb.) belefognia a gyermeknek, melyben kiteljesedhet, nőhet az önbizalma.

Vegyük komolyan, ha a gyermek arról számol be, hogy valaki bántalmazza, zaklatja, fenyegeti.

Az áldozatok gyakran küzdenek állandó feszültséggel, szorongással, félelmekkel. Emlékezeti, gondolkodási funkcióik sérülhetnek, ezért a hivatalokban az igazságügyi eljárások során gyakran kerülhetnek méltatlan helyzetbe, vagy félreértések sorozatait élhetik át. A felfokozott stressz-állapot, a gyakran rémálmokkal kísért alvási problémák, a gyerekek esetében tanulási zavarokkal, a felnőtteknél munkaképtelenséggel, vagy a munka ellátásának különböző szintű zavaraival járnak együtt.

Gyakran találkozhatunk velük a háziorvosi, vagy szakorvosi rendelőkben, különböző pszichés, vagy pszichés hátterű tünetek (depresszió, közlekedési fóbia, fejfájás, nőgyógyászati problémák, stb., stb.) miatt. Megrendült világképük, bizalmatlanságuk következtében emberi kapcsolataik általában problémásak.

A legtöbb bántalmazó egyben áldozat is. A fiúk közül nagyobb arányban kerülnek ki a bántalmazók. A bullying fiatalabb gyermekek körében gyakoribb. Fiúkra a fizikai bántalmazás jellemzőbb, míg a lányokra a közvetett, szóbeli. Legtöbbször azonos neműekre irányul.

A bullyk, vagyis az elkövetők empátiája átlag alatti. A vizsgálatok azt mutatják, hogy gyakorlatilag nincsenek is tudatában annak, hogy a másik fél milyen szenvedéseken megy keresztül. Saját magukból kiindulva azt gondolják, hogy ha valaki nagyon

szenvet, akkor kilép az adott helyzetből vagy megpróbálja megvédeni magát. Az elkövető-áldozat párosa mellett pedig ott a nézőközönség, akik vagy pozitívan reagálnak ezekre az alázásokra, vagy megfélemlítetten, esetleg „arisztokratikus kívülállóként” nem szólnak sem mellette, sem az áldozat védelmében. Hallgatásuk azonban gyakorlatilag az elkövetőt támogatja, annak látszat-népszerűségét erősíti.

## **A cyberbullying**

Az internetes lelki terror - angolul a cyber-mobbing, illetve cyber-bullying kifejezést is szokták használni - veszélyesen terjedő jelenség.

A cyberbullying olyan szándékosan elkövetett, többször megismételt ártalmas cselekedet, amit elektronikus kommunikációs eszközök közvetítenek. A zaklatás történhet e-mailben, mobiltelefonon, online felületeken, mint például honlapokon, blogokban, netes játékokban, közösségi oldalakon, stb. Az agresszió rendkívül változatos formákban nyilvánulhat meg: a fenyegető e-mailektől az identitásrabláson át a kiközösítésig vagy rosszindulatú pletyka terjesztéséig bármilyen formát ölthet, vagy – mint az előbb tárgyalt esetben – olyan információ közzétételét is ide értjük, amit az áldozat maga nem szeretne senkivel sem megosztani.

## **A cyberbullying formái**

- „Hate mail” gyűlöletet közvetít (pl. faji előítélet alapján).
- „Flame-mail” bosszantó, feldühítő levelek.
- Mobil telefontal fotózott kellemetlen képek internetes terjesztése.
- „Happy slapping” találmra megtámadnak valakit, majd annak képeit felrakják az internetre.
- Felzaklató tartalmú anonim üzenetek (szöveg, kép, videó) küldése e-mailben, SMS-ben, chaten vagy közösségi oldalon
- Személyes felhasználói fiókba (e-mail, közösségi oldal, stb.) való jogosulatlan belépés
- Valaki más online személyiségevel való visszaélés.
- Bármilyen privát információ megszerzése és annak beleegyezés nélküli elterjesztése.

- Személyes kép vagy videó szerkesztése úgy, hogy az azon szereplőt megalázó helyzetbe hozza vagy nevetségessé tegye, s ennek a terjesztése.
- Mobiltelefonra érkező anonim hívások.
- Honlap vagy blog létrehozása valakinek a lejáratása céljából.
- Személyes honlap, blog feltörése és módosítása.
- Internetes szolgáltató vagy a hatóságok valótlan tájékoztatása annak érdekében, hogy valakit hátrányos következmény érjen, például kizárják egy honlapról, vagy házkutatást tartsanak nála.
- Rosszindulatú pletykák terjesztése online eszközök segítségével.
- Online hozzáférés meggátlása – például jelszóváltoztatással.
- Kirekesztés, negligálás („levegőnek nézés”) online környezetben.

### **Az internet előnyei a bántalmazók számára:**

- Név nélkülség – könnyíti a provokációt.
- A célpontok száma végtelen.
- Nagy nyilvánosság – a megalázás súlya nagyobb.

Levelezési hálózat – háttér csoport hazudása (erőfölény hamis fokozása)

Az online bántalmazás sok esetben még károsabb lehet, mint a szemtől szembeni. Ez a fajta zaklatás ugyanis bárhol utolérheti a gyermeket, még az olyan helyeken és időpontban is, amikor vagy ahol egyáltalán nem számít rá – emiatt úgy tűnik, sehol nincs menekvés. Az erőszakoskodó **nem látja a célszemély reakcióit**, ezért sokkal messzebbre elmegy, mint ha személyesen támadna. Ráadásul egy online inzultusnak akár több ezer tanúja is lehet – minél több emberhez jut el, annál megalázóbb.

### **Kezdeményezések, lehetőségek a cyberbullying kezelésére**

A jogi- és törvénykezési szinttől a virtuális valóságig számos intézkedés és kezdeményezés született az internetes zaklatás kezelésére és kiküszöbölésére. Mi két – általunk fontosnak ítélt – kezdeményesztőt szeretnénk bemutatni. Fontosnak tartjuk azonban, hogy a szakemberek folyamatosan tájékozódjanak ezen a téren és bővítsék ismeretüket.

Tizenhét nagy európai közösségi hálózatüzemeltető - köztük a Facebook, a MySpace vagy a studiVZ - az Európai Bizottság által kezdeményezett, "biztonságosabb internetet" jelszavú kampány keretében elhatározta, hogy oldalain megkönnyíti a másokat megalázó, sértegető, zaklató, terrorizáló cselekmények bejelentését.

A 2008-ban Magyarországon létrehozott Biztonságos Böngészés Program (BBP) célja, hogy megvédje a gyermekeket az internet káros tartalmaitól. A mintaprogramban használt ingyenes szűrőszoftvernek két változata létezik: a közösségi (intézményi felhasználók) és az egyéni (otthoni) felhasználók számára. *A szűrőszoftver két területen nyújt kibővített védelmet.* A **képelemző** modul megakadályozza, hogy a pedofil zaklatók képet csaljanak ki gyermekeinktől; és azt is, hogy a gyerekek – akár véletlenül – szex- vagy pornótartalmú képekkel találkozzanak internetezés közben. Ezenkívül azt is lehetővé teszi, hogy a szülők és tanárok egyetlen gombnyomással ellenőrizzék, van-e szex-, pornó vagy kihívó kép a gyerekek által használt számítógépen. A **figyelmeztető** modul üzenetet küld a szülőnek vagy a tanárnak, ha a gyermek bármilyen időpontban, napon, órában találkoztat beszél meg a neten (pl. chat-en, e-mailben) bárkivel. Az értesítés alapján lehetősége van megkérdezni, hogy a gyermek ismerőssel vagy egy ismeretlen személlyel találkozik-e.

## **8. Amit minden gyermeknek tudnia kell**

Hazánkban az ENSZ Egyezmény az 1991. évi LXIV. törvénnyel lett a magyar jogrend része.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága a tagállamok számára 2011-ben ismét megfogalmazta a bántalmazás visszaszorításával kapcsolatos teendőket.

A magyar jogalkotás több törvényben is szabályozza a gyermekbántalmazással, illetve elhanyagolással kapcsolatos teendőket. A Gyermekvédelmi Törvény (1997.XXXI.) 2005. január 1. hatállyal a világon 14.-ként mondja ki

**a testi fenytés teljes tilalmát, mind a családokban, mind a közintézményekben.**



**„a gyermeknek joga van emberi méltósága tiszteletben tartásához, a bántalmazással-fizikai, szexuális, vagy lelki erőszakkal-, az elhanyagolással és információs ártalommal szembeni védelemhez. A gyermek nem vethető alá kínzásnak, testi fenyegetésnek, és más kegyetlen, embertelen, megalázó büntetésnek, illetve bánásmódnak.”**

A gyermek őt ért bántalmazás esetén segítségkéréssel fordulhat bármely intézményhez, szervezethez, vagy személyhez, akik gyermekekkel hivatásszerűen foglalkoznak.

A gyermekeket erről a jogokról tájékoztatni kell a gyermekintézményekben.

A törvény célja a társadalmi szolidaritás és méltányosság elvei alapján a bűncselekményt elszennvedett és emiatt életminőségükben veszélybe került személyek társadalmi, erkölcsi és anyagi sérelmeinek enyhítése.

### **Felvilágosítás szükségessége**

A gyermekeknek tisztában kell lenniük az **intim testrészek** neveivel. A szexuális felvilágosítást célzó beszélgetések és/vagy foglalkozások keretén belül a koruknak megfelelő szavakat kell használni!

A gyerekeknek tisztában kell lenniük azzal, hogy melyek azok a körülmények, amikor normális, ha megérintik az intim testrészeiket (pl. ha pelenkát cserélnek a kisbabán; ha a gyermek beteg vagy fájdalmat érez, akkor az orvos megvizsgálja az érintett területet).

### **Jó érintés – Rossz érintés**

Beszélgessünk a gyermekekkel, hogy milyen érintéseket kedvelnek és miket nem.

Melyeket tekinthetünk jó és melyeket rossz érintéseknek.

A gyerekeknek tudniuk kell, hogy nem kell megérinteniük azt, akit nem szeretnének.

Ha egy gyermek kellemetlennek érez egy érintést, testi kapcsolatot, minden esetben joga van ezt kinyilvánítani.

### **Jó titok – rossz titok**

Különbséget kell tenni a titkolódzás és a meglepetés között. Nem helyén való, ha egy felnőtt titoktartásra kér egy gyermeket.

Beszélgessünk a gyermekekkel ezekről a különbségekről!

### **Érdekérvényesítő képesség**

Biztosítani kell a gyerekeket arról, hogy nemet mondhatnak a felnőtteknek, ha kényelmetlen helyzetbe hozzák őket.

Értessük meg a gyerekekkel, hogy ha olyan helyzetbe kerülnek, ahol valaki meg akarja nézni vagy érinteni az intim testrészeit, esetleg saját intim testrészét akarja megmutatni, úgy a gyermek bármilyen eszközt felhasználva otthaghatja anélkül, hogy később bajba kerülne miatta.

Támogassuk a gyerekeket abban, hogy ha sérelem éri őket, akkor a felnőttekhez fordulhassanak segítségért, és értessük meg velük, hogy ha az első felnőtt valamiért nem hisz vagy nem segít nekik, akkor tovább kell menniük a következőhöz.

### **Felelősség**

Meg kell tanítani a gyermekeknek, hogy ha inzultálja, vagy bántja őket egy felnőtt, azért sohasem ők a felelősek. A gyermeknek tudnia kell, hogy az ilyen viselkedés semmi esetre sem az Ő hibája

### **9/ Rossz beidegződések**

**Tévhit:** A gyermekek csak kitalálják ezeket a történeteket!

**Tény:** A gyermekek valóban gyakran találják ki történeteket, de a szexuális visszaélésekkel kapcsolatban ilyen csak nagyon ritkán fordul elő. Azok a gyermekek, akiket nem ért bántalmazás, nem rendelkeznek ilyen információval és/vagy viselkedéssel. Kutatások támasztják alá, hogy a szexuális visszaélésekhez kapcsolódó legtöbb jelzés vagy gyanú beigazolódik. Tehát igazat mondanak a gyermekek.

**Tévhit:** A szexuális visszaélést általában idegenek követik el.

**Tény:** A legtöbb visszaélést olyan ember követi el, akit az áldozat ismer, és akiben meg is bízik

**Tévhit:** Minden szexuálisan bántalmazott gyermek félős lesz, és örökre károkat szenved.

**Tény:** Az a gyermek, akivel szexuális visszaélés történt, megfelelő segítségnyújtás után teljes életet élhet. A legtöbb esetben a szexuális visszaélés nem hagy 'látható' nyomot.

**Tévhit:** Azok a gyermekek, akiken azonos nemű követett el szexuális visszaélést, felnőtt korukban homoszexuálisok lesznek.

**Tény:** A szexuális visszaélést elkövető neme nem határozza meg az áldozat későbbi szexuális irányultságát.

**Tévhit:** Azokat a gyermekeket érik szexuális visszaélések, akiket a szüleik vagy a gondozóik elhanyagolnak, és nem figyelnek rájuk.

**Tény:** A szexuális bántalmazók gyakran manipulálják mind az áldozatot, mind az őt körülvevő személyeket. Nem kell feltétlenül elhanyagoltnak lenni ahhoz, hogy az elkövetők elérjék áldozatukat..

## **10/ Segítséget kérhet**

Kormányhivatal Igazságügyi Szolgálat Áldozatsegítő Osztályai;  
<http://kih.gov.hu/igazsagugyi-szolgalatok1>

Kék Vonal (anonim telefon és internet segélyvonal); [www.kekvonal.hu](http://www.kekvonal.hu)

Kék Vonal (Szakember-szakember vonal – segítő szakemberek számára); Tel.: 06-1-3020944

Magyar Gyermekek és Ifjúság Lelkisegély Szolgálatok Országos Szövetsége /GYITOSZ/;

[www.ifjusagi-lelkisegely.hu](http://www.ifjusagi-lelkisegely.hu)

ESZTER Ambulancia; [www.eszteralapitvany.hu](http://www.eszteralapitvany.hu)

NANE (Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen Egyesület); [www.nane.hu](http://www.nane.hu)

Országos Kríziskezelő Információs Szolgálat (családon belüli erőszak, bántalmazás, stb.); Tel.: 06-80-205520

Fehérgyűrű Közhasznú Egyesület; fehergyuru.eu

Gyermekjogi képviselők - www.obdk.hu

Országos Gyermekegészségügyi Intézet – www.ogyei.hu

## **11/ Jogszabályok**

Magyarország Alaptörvénye (Alaptörvény)

1991. évi LXIV. törvény a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről (Gyermekjogi Egyezmény)

2009. évi CLXI. törvény a gyermekek eladásáról, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról szóló, a Gyermek jogairól szóló egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyv megerősítéséről és kihirdetéséről

1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról (Gyvt.)

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (Ptk.)

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Btk.)

2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól (Ket.)

2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről (Nkt.)

2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról (Infotv.)

2011. évi CLXI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról

2011. évi CLXIII. törvény az ügyészségről

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről (Rtv.)

2009. évi LXXII. törvény a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról (Tvtv.)

2005. évi CXXXV. törvény a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről

1992. évi LXXIX. törvény a magzati élet védelméről

2001. évi XXVII. törvény a gyermekmunka legrosszabb formáinak betiltásáról és felszámolására irányuló azonnali lépésekről szóló, a Nemzetközi Munkaügyi Konferencia 1999. évi 87. ülészakán elfogadott 182. számú Egyezmény kihirdetéséről

2006. évi CII. törvény az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyve kihirdetéséről

2007. évi XCII. törvény a Fogytékossággal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről

149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról (Gyer.)

331/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet a gyermekvédelmi és gyámügyi feladat- és hatáskörök ellátásáról, valamint a gyámhatóság szervezetéről és illetékességéről (Gyár.)

235/1997. (XII. 17.) Korm. rendelet a gyámhatóságok, a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok, a gyermekjóléti szolgálatok és a személyes gondoskodást nyújtó szervek és személyek által kezelt személyes adatokról (Ar.)

15/1998. (IV. 30.) NM rendelet, a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti és a gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről (NMr.)

8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet a Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről

32/2007. (OT 26.) ORFK utasítás a családon belüli erőszak kezelésével és a kiskorúak védelmével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtására (ORFK ut.)